

KOMENTÁR K BIBLICKÝM KNIHÁM PRE BIBLICKÚ OLYMPIÁDU 2017/2018

prof. ThDr. František Trstenský, PhD.

Kniha Genézis 12 - 50 (*Gn*)

Svojím obsahom sa *Gn* delí na dve časti: **biblická predhistória** (1, 1 - 11, 26) a **dejiny patriarchov** (11, 27 - 50, 26). Tento ročník Biblickej olympiády sa zameriava na druhú časť, preto sa jej venujeme aj v tomto komentári. Druhá časť obsahuje tri veľké celky:

Gn 11, 27 - 25, 11: Abrahámov cyklus

Gn 25, 12 - 36, 43: Jakubov cyklus

Gn 37 - 50: Jozef a jeho rodina

Najskôr sa krátko zastavme pri historicosti obdobia patriarchov. Na jednej strane musíme uznať, že nejestvuje žiadny mimobiblický dokument, ktorý by spomínal patriarchov tak, ako ich uvádza Sväté písmo. Je to aj z dôvodu, že dejiny patriarchov sú rodinnými dejinami, ktoré sa zvyčajne nedostali až do kráľovských záznamov vtedajšej doby. Preto môžeme *Gn* chápať ako meditáciu Izraela nad svojou minulosťou, keď do životných príbehov jednej osoby a jednej rodiny sú stlačené osudy viacerých generácií alebo celých epoch. To neznamena, že biblické texty neobsahujú historické prvky. Spôsob života patriarchov zodpovedá životu kočovných pastierov, ktorí žili v tejto oblasti v 2. tisícročí pred Kr. Títo pastieri so svojimi stádami kočovali, a zároveň aj obrábali pôdu v závislosti od počasia. Po zmene klimatických podmienok znova opustili pôdu a venovali sa chovu. Rozprávanie o vzťahu slúžky voči svojej panej – manželke, predávanie otrokov a ich cena, vzťah sestra – manželka, ale aj spôsob uzatvárania zmlúv zodpovedá datovaniu 2. tisícročia pred Kr.

Gn odráža veľké témy, ktoré boli známe a vyskytovali sa v živote a kultúre Mezopotámie: pôvod sveta a človeka, pôvod zla, vzťahy v rámci rodiny, klanu a kmeňa, práva a povinnosti, vzťah k pôde a majetku atď.

Autor, miesto a doba vzniku

Prvé slovo *Gn* v hebrejčine znie „Berešit“ = „Na počiatku“. To je aj hebrejský názov celej *Gn*. Názov „Genézis“ pochádza z gréckeho názvu knihy „genesis“ = „pôvod“. Preto sa v slovenčine *Gn* nazýva aj „Kniha pôvodu“.

Židovská a kresťanská tradícia pripisovala autorstvo Mojžišovi a to nielen *Gn*, ale všetkých kníh Pentateuchu, čo je spoločné pomenovanie pre *Gn*, *Ex*, *Lv*, *Nm*, *Dt*. (*Pentateuch* pochádza z gréckeho termínu *he pentateuchos biblos*, čo môžeme preložiť *Kniha v piatich*

zvážkoch). Tradícia Mojžišovho autorstva sa opiera o svedectvo vychádzajúce zo samotného textu Pentateuchu. V *Dt* 31, 9 sa uvádza: „Mojžiš tento zákon napísal a dal ho kňazom – levitom, ktorí nosili Pánovu archu zmluvy, a všetkým starším Izraela.“

Dnes vieme, že Pentateuch pozostáva z rôzne starých textov, ktoré pochádzajú od 10. storočia po 5. storočie pred Kr., a teda za jeho vznikom stojí viacero neznámych autorov. Najčastejšie sa uvádzajú tieto štyri základné pramene:

- *jahvistický dokument* (J): vznikol v Judskom kráľovstve v 10. - 9. stor. pred Kr.;
- *elohistický dokument* (E): vznikol v kráľovstve Samária začiatkom 8. stor. pred Kr.;
- *deuteronomistický dokument* (D): vznikol v čase kráľa Joziáša (+609 pred Kr.) v Jeruzaleme;
- *kňazský dokument* (P = Priesterkodex); zostavili ho kňazské kruhy niekedy v 5. storočí.

Posolstvo Gn

Gn je dôležitá pre pochopenie celého posolstva Svätého písma. Hovorí totiž o vzťahu Boha k stvorenstvu a človeku, o vzťahu medzi ľuďmi navzájom a k ostatnému stvorenstvu. *Gn* jasne potvrdzuje monoteizmus = uctievanie jediného Boha uprostred rôznych polyteistických predstáv okolitých národov. Zjavné je to najmä v príbehoch patriarchov, ktorí si zachovali vieru v jedného Boha v rôznych skúškach. *Gn* vysvetľuje pôvod podstatných prvkov viery izraelského národa: monoteizmus, obriezku, prinášanie zvieracích a nie ľudských obiet Bohu, chápanie vyvolenia na základe uzatvorenia zmluvy atď. Duchovné posolstvo je odovzdané cez príbehy – naráciu, keď sa striedajú veľké naratívne celky s krátkymi.

Abrahámov cyklus

Abrahámov cyklus môžeme vnímať aj ako dejiny skúšok a požehnaní. Uvádza sa desať skúšok:

1. Odchod z krajiny (12, 1 - 7)
2. Nebezpečná cesta do Egypta (12, 10 - 13, 1)
3. Ustúpenie Lótovi (13, 2 - 8)
4. Záchrana Lóta (14 - 15)
5. Nebezpečenstvo straty Izmaela (16 a 17, 20)
6. Skúška cez obriezku a návšteva troch mužov (17, 1 - 18, 15)
7. Záchrana Lóta (18, 16 - 19, 29)
8. Abrahám v nebezpečenstve zo strany cudzích kráľov (20, 1 - 21, 7)
9. Narodenie Izáka, odchod Izmaela (21, 8 - 34)
10. Obetovanie Izáka (22, 1 - 19)

Až 88-krát sa v Gn spomína požehnanie, čím sa nadväzuje na vôbec prvé kapitoly knihy, keď Boh požehnal stvorený svet. Hoci požehnanie zahŕňa všetky oblasti života, vo vtedajšom chápaní bolo „najhmataateľnejšie“ plodnosťou, rastúcim potomstvom a prosperitou majetku. Čitateľ môže z perspektívy Abraháma prežívať dobrodružstvo cesty s Bohom, ak sa nechá ním viesť po ceste podobne, ako to urobil Abrahám. Abrahámov odchod z Mezopotámie je príkladom viery a dôvery. Abrahám sa v cudzom prostredí stáva odlišným od okolitého sveta, ale napriek tomu zachováva vernosť Bohu. Je to ukázané v tom, ako v rôznych skúškach poslušne nasleduje Božie usmernenia.

Biblické rozprávanie o obetovaní Izáka (*Gn 22*) nesmieme hodnotiť kritériami dnešnej doby. Národy, ktoré vtedy žili v Kanaáne, poznali prinášanie ľudských obiet, predovšetkým malých detí. Preto sa aj Abrahám mohol pýtať, či ho neviaže podobná povinnosť. Boh však ukazuje, že nechce ľudské obety. Cieľom rozprávania nie je iba odstránenie ľudských obiet, ale predovšetkým ukázať na Abrahámovu poslušnosť a vieru.

Rozprávanie o patriarchoch sa Izákovi venuje dosť málo. Väčšina Izákových udalostí je spojených s jeho otcom Abrahámom. Jeho meno zostáva nezmenené - na rozdiel od Abraháma a Jakuba. Na rozdiel od týchto dvoch postáv Izák nikdy neopustil zaslúbenú krajinu, preto niektorí biblisti hovoria, že Izák je synom veľkého otca a otcom veľkého syna.

Jakubov cyklus

Pre izraelský národ sa stáva dôležitým Jakub, ktorému je venovaný druhý cyklus. Jakub je otcom dvanástich synov, čo je základ pre kmene Izraela. Biblické rozprávanie predstavuje Jakuba bez akéhokoľvek idealizovania. Jakub za šošovicu získava od Ezaua prvorodenstvo a potom aj otcovo požehnanie. Samozrejme, správanie Jakuba nie je možné hodnotiť na základe morálnych kritérií dnešnej doby. Jakub vystupuje ako múdry človek, ktorý myslí na budúcnosť, váži si právo prvorodeného, a tak stojí v protiklade s ľahkovážnosťou Ezaua. Základom Jakubovho cyklu je jeho putovanie do Haranu a naspäť.

V biblickom myslení sú sny formou Božej komunikácie. Ich prostredníctvom sa Boh dáva poznať, ale v centre pozornosti nie je sen či spánok, ale stretnutie s Bohom, ktorý chce týmto spôsobom uistiť človeka, že Boh je pri ňom, že ho sprevádza.

Nádherným je príbeh Jakubovej lásky k Ráchel. Sila lásky dokáže zmeniť srdce dovtedy prešibaného Jakuba na srdce milujúceho muža. Vďaka sile lásky dokáže Jakub vydržať príkoria, ktoré zažije u strýka Labana v Harane. Biblia reálne ukazuje, že milujúci človek sa stáva aj ľahšie zraniteľným. Jakubov pobyt u Labana mu však pomohol vnútorne

dozrieť. Vzťah k Ráchel je symbolom lásky k Bohu. Jakub sa presvedčil, že Boh je jeho jedinou istotou a dôverou.

Jozef a jeho rodina

Záverečný cyklus hovorí o Jozefovi a jeho rodine. V tejto časti Boh „ustupuje“ z aktívnej postavy a skôr koná „v úzadí“ príbehov. Boh obdaril Jozefa mimoriadnymi schopnosťami a múdrosťou. Jozef, podobne ako jeho otec Jakub, strávi 20 rokov v cudzine. V príbehoch Jozefa pokračujú rodinné napätia, o ktoré v *Gn* nie je núdza. Pripomeňme niektoré: Kain - Abel, Izák - Izmael, Ezau - Jakub. Teraz je to Jozef zoči-voči svojim bratom. Ako to bolo v prípade Jakuba, aj tu uvidíme postupnú premenu od nenávisti k odpusteniu. Jozefov príbeh ukazuje krásnu cestu osobného prerodu a vnútorného dozretia. Na začiatku je Jozef otcovým miláčikom; donáša na bratov, provokuje ich a teší sa rôznym privilégiám zo strany otca. Jeho veľkosť však závisí od otca. Dostane sa mu poníženia od bratov, je predaný za otroka, dostane sa až do väzenia v Egypte, teda až na samé dno ľudskej existencie. Všetky tieto peripetie mu pomáhajú ľudsky dozrieť a z otroka sa vypracuje na najvyššie postaveného človeka po faraónovi. Už nezávisí od otca, ale naučil sa dôverovať Bohu, ktorého nikdy nezaprel. V tejto časti je vidieť Božiu pedagogiku, ktorá chce ukázať, že vernosť vo chvíľach skúšky a pokušenia, vytrvalosť, keď ostatní na neho zabudli, sú spôsobom, ako ostať sebou samým a páčiť sa Bohu.

Posledné Jakubove slová, tzv. Jakubov testament v 49, 1 - 33 zjednocujú celú *Gn*. Božie prísluby dané jednotlivým patriarchom ohľadom národa, veľkého potomstva, zaslúbenej krajiny, sa tu spájajú. Izrael čítal tieto slová vo svetle očakávania Mesiáša a kresťania chápu ich naplnenie v osobe Ježiša Krista.

Evanjelium podľa Marka (*Mk*)

Evanjelium podľa Marka je dnes považované za najstaršie napísané evanjelium. Znamená to, že *Mk* je prvým spisom, ktorý prináša nový literárny druh s názvom evanjelium. Avšak prvotný význam slova „evanjelium“ nie je spis alebo literárne dielo. V dnešnej dobe, keď sa povie slovo „evanjelium“, sme navyknutí myslieť na dielo podľa Marka, Matúša, Lukáša a Jána. Ale v najstarších novozákonných spisoch, ktorými sú Pavlove listy, slovo „evanjelium“ označuje Ježišovo poslanstvo a samozrejme aj niektoré udalosti (predovšetkým smrť a zmŕtvychvstanie) v spojení s jeho osobou. Evanjelium je Ježiš. On nie je iba obsahom

evanjelia, ale on je Evanjeliom. Toto Ježišovo posolstvo dostalo koncom 2. polovice 1. storočia po Kr. aj literárnu podobu vo forme zapísaných „evanjelií“, ale samozrejme, nejde o zachytenie všetkého, čo Ježiš učil a robil, ale skôr o výber toho najdôležitejšieho pre spásu človeka.

Autor, miesto a doba vzniku

Napísané evanjeliové spisy boli odovzdávané bez udania autora. Názov „*podľa Marka*“ a podobné označenia ďalších evanjelií bolo pričlenené až neskôr. Najstarším svedectvom o autorovi je správa Papiáša, biskupa Hierapolisu v Malej Ázii (žil v rokoch 70 - 130 po Kr.):

„Marek, ktorý sa stal tlmočníkom Petra, napísal starostlivo, aj keď nie podľa poriadku, všetko, čo si pamätal z vecí, ktoré povedal a urobil Kristus. Keďže ani nepočul Pánove slová ani nebol jeho učeníkom, ale, ako som povedal, bol učeníkom Petra, ktorý uspôsobil svoje učenie potrebám svojich poslucháčov, ale bez žiadneho úmyslu niečo pridať k Pánovým slovám, tak aj Marek sa nedopustil žiadnej chyby, ale tak napísal veci, ako si ich pamätal. Lebo bol pozorný na túto vec: nevypustiť žiadnu z vecí, ktoré počul a neoznámil ich nepravdivo.“

Ak berieme do úvahy toto svedectvo, potom následne hľadáme v novozákonných textoch tie miesta, ktoré spomínajú postavu Marka, aby sme sa pokúsili identifikovať autora evanjelia, ktorého najstaršie svedectvá cirkevných otcov uvádzajú pod menom Marek. V *Sk 12, 12* sa píše: *„Ako o tom uvažoval, došiel k domu Márie, matky Jána, ktorý sa volá Marek, kde boli mnohí zhromaždení a modlili sa.“* Ide o Petra, ktorý sa po svojom zázračnom vyslobodení z väzenia uchýlil v dome Márie, matky Jána – Marka. V *Sk 12, 25* je Ján Marek spoločníkom Pavla a Barnabáša na ich prvej misijnej ceste. Neskôr, ako spomínajú *Sk 15, 39*, vydal sa s Barnabášom na Cyprus. Pavol menuje Marka v *Liste Kolosanom 4, 10*: *„Pozdravuje vás môj spoluväzeň Aristarchus aj Barnabášov bratanec Marek - už ste o ňom dostali pokyny; prijmite ho, ak príde k vám“* a v *Liste Filemonovi 23 - 24*: *„Pozdravuje ťa Epafras, môj spoluväzeň v Kristovi Ježišovi, Marek, Aristarchus, Démas a Lukáš, moji spolupracovníci.“* Jediný raz je menovaný po boku Petra v *1 Pt 5, 13*: *„Pozdravuje vás cirkev, vyvolená ako vy, ktorá je v Babylone, aj môj syn Marek.“*

Tradícia síce pripisuje autorstvo práve uvedenej osobe, ale pochybnosti ostávajú. Je to predovšetkým otázka, či v uvedených textoch ide vždy o jednu a tú istú osobu. V tých časoch bolo latinské meno „Marcus“ = „Marek“ veľmi rozšírené. Preto sa nedá s úplnou istotou

povedať, že Ján Marek spomenutý v *Skutkoch apoštolov* je identický s Markom, ktorému sa pripisuje autorstvo evanjelia.

Ako miesto napísania sa najčastejšie berie mesto Rím. V jeho prospech hovoria aj vnútorné svedectvá, ktoré nachádzame v samotnom texte evanjelia. Predovšetkým tá skutočnosť, že *Mk* obsahuje veľa „latinizmov“. Ide o latinské slová, ktoré *Mk* jednoducho len transliteroval – prepísal do gréckych písmen. Najznámejším je vysvetlenie gréckej mince v 12, 42: „*Prišla aj istá chudobná vdova a vhodila dve drobné mince, čo je kvadrans*“. Existoval latinský peniaz kvadrans – štvrt'peniaz. Čiže Evanjelium podľa Marka cíti potrebu vysvetliť hodnotu gréckeho peniazu. To predpokladá poslucháčov pravdepodobne z rímskeho prostredia, ktorým grécke mince boli neznáme. Iný príklad nájdeme v 15, 16: „*Vojaci ho odviedli dnu do nádvorja, čiže do vládnej budovy*. Aj v tomto prípade *Mk* vysvetľuje grécky výraz „aule“ = „nádvorie“ latinským slovom „pretórium“ = „vládna budova.“ Práve tieto redakčné komentáre predpokladajú, že poslucháčmi sú obyvatelia západnej časti Rímskej ríše, ktorí potrebovali grécko-latinské vysvetlenia. Dôkazom je aj opis ženy, ktorá prosí o uzdravenie svojej dcéry.

<i>Mk 7, 26</i>	<i>Mt 15, 22</i>
<i>Žena bola Grékyňa, rodom Sýrofeničanka.</i>	<i>Tu prišla k nemu istá kanaánska žena z tých končín.</i>

Mk vysvetľuje, že išlo o grécky hovoriacu ženu zo Sýrio-Fenície, čo bolo poslucháčom asi zrozumiteľnejšie, než len všeobecné konštatovanie, že bola Kanaánčanka.

Pokiaľ ide o dobu vzniku, prvým predpokladom je skutočnosť, že *Mk* je najstarším evanjeliom, z ktorého ako z jedného z prameňov čerpali *Mt* aj *Lk*. Preto muselo byť logicky aj skôr napísané. Svedectvá cirkevných otcov hovoria, že *Mk* napísal svoje vzniklo v období okolo smrti apoštola Petra. Preto jeho pravdepodobný vznik sa datuje okolo roku 70 po Kr.

Štýl a charakteristika *Mk*

V *Mk* je Ježiš predstavený predovšetkým ako „muž činu“. Znamená to, že v porovnaní s ostatnými evanjelistami nájdeme minimum Ježišových rečí a maximum Ježišových skutkov. Cez Ježišove zázraky, uzdravenia, vzkriesenia atď. chce evanjelista ukázať, že v Ježišovi z Nazareta prichádza Božie kráľovstvo. Môžeme povedať, že *Evanjelium podľa Marka* svojou štruktúrou predstavuje rozprávanie o umučení Ježiša Krista, ktorému predchádza úvod. Opis umučenia zaberá až 1/5 jeho evanjelia. Veď už v 11. kapitole je opísaný Ježišov slávnostný

vstup do Jeruzalema. *Mk* má jednoduchú schému: **Galilea – Judsko – Jeruzalem**. Ježiš začína svoje účinkovanie v Galilei. Tam si povoláva apoštolov, ohlasuje Božie kráľovstvo, koná zázraky, potom prechádza do Judska, konkrétne do Jeruzalema, kde zomiera a vstane z mŕtvych. Tejto schémy sa pridržiavajú aj ďalší dvaja evanjelisti, Matúš a Lukáš, ale s tým rozdielom, že isté časti rozšíria (napríklad o Ježišovo detstvo, príhovory, napomenutia, ďalšie jeho zázraky).

Vyznanie Petra pri Cézarei Filipovej v 8, 27 - 30 je hlavným bodom, ktorý rozdeľuje *Mk* na dve časti. Prvú časť (1, 1 - 8, 26) môžeme označiť názvom „Tajomstvo kráľovstva.“ Dôraz sa kladie na predstavenie Ježiša, ktorý slovami a predovšetkým skutkami ohlasuje príchod Božieho kráľovstva. Druhá časť začína Petrovým vyznaním v 8, 27 a končí správou o Ježišovom zmŕtvychvstaní v 16, 20. Táto časť môže mať označenie „Tajomstvo Syna človeka.“ Jej hlavnou témou je utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie Syna človeka, čím sa naplňa Ježišovo poslanie. Nájdeme tu tri predpovede o utrpení Syna človeka v 8, 31 - 33; 9, 30 - 32 a 10, 32 - 34, ktoré predchádzajú jeho slávnostný vstup do Jeruzalema, čo je vlastne bezprostredný začiatok cesty utrpenia a oslávenia Syna človeka.

Posolstvo *Mk*

Mk poukazuje, že viera v Evanjelium (čiže v Ježiša) je podobná viere otca, ktorý volá: „*Verím. Pomôž mojej nevere!*“ Viera a nevera, viera a zrada, viera a zatvrdnutosť, viera a útek, to všetko charakterizuje spoločenstvo veriacich, ktorým je *Evanjelium podľa Marka* adresované. Z toho vyplýva, že cesta viery je náročná. Nie všetci sa v spoločenstve veriacich chovajú hrdinsky a *Mk* to nezakrýva. Cesta viery v časoch prvej cirkvi, ale aj dnes, je cestou skúšok a vydávania svedectva. Pre *Mk* ideálom života viery je služba podľa Ježišovho vzoru. Človek sa nemôže v otázkach viery spoliehať na vlastné sily, ale vyžaduje dôveru v Boha. Napokon aj prvé Ježišove slová: „*Kajajte sa a verte evanjeliu!*“ nie sú pozvaním (*budete sa kajať a veriť, poďme sa kajať a veriť*), ale imperatívom.

Kto je Ježiš?

Pozornému čitateľovi neujde, že *Mk* je plný otázok – rétorických i reálnych:

- 1, 27 *Čo to je? Nové učenie s mocou?*
- 2, 7 *Čo to hovorí? Kto môže odpúšťať hriechy?*
- 2, 16 *Prečo stoluje s hriešnikmi?*
- 2, 24 *Prečo robia to, čo je zakázané?*

4, 41 *Kto je to, že ho i vietor, i more počúvajú?*

6, 2 *Skade to má tento? Aká to múdrosť, ktorej sa mu dostalo?*

7, 5 *Prečo tvoji učeníci nedodržujú tradície?*

8, 27 *Za koho ma pokladajú ľudia a vy?*

Vidíme, že tieto otázky sú adresované aj čitateľom. *Mk* nás vyzýva, aby sme sa aj my pýtali, kto je Ježiš? Kto je Ježiš pre mňa? Za koho ho považujem? Na troch miestach dáva *Mk* jasnú odpoveď, že Ježiš z Nazareta je BOŽÍ SYN: pri krste v Jordáne 1, 9 - 11; pri premenení 9, 2 - 8; pri ukrižovaní 15, 33 - 41.

Mesiášske tajomstvo

Ježiš robí veľa zázrakov, uzdravení a vyháňa zlých duchov a na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že ľudia ho poznajú, že predsa budú vedieť, kto je On. Opak je pravdou. Keď sa pýta pri Cézarei Filipovej, za koho pokladajú ľudia Syna človeka, odpovede sú rôzne: Ján Krstiteľ, Jeremiáš, Eliáš alebo niektorý z dávnych prorokov. Nikto však nepovie, že ľudia vedia, že On je Boží Syn. V podobnej situácii sú aj jeho najbližší – jeho učeníci. Keď im Ježiš začne odhaľovať svoju identitu, že prišiel, aby trpel a utrpením získal pre človeka spásu, nerozumejú mu, Peter mu začne dohovárať. Aj učeníci mali inú predstavu o tom, aký má byť Mesiáš, akým spôsobom sa má správať. Tento proces môžeme badať počas celých dejín kresťanstva až do dnešných dní. Aj teraz pre neveriacich ľudí ostáva Ježiš nepoznaným. Ale aj v samotnom spoločenstve kresťanov nachádzame osoby, ktoré Ježiša považujú za hocikoho možného, len nie za Božieho Syna a Spasiteľa.

Hľadanie odpovede na otázku, kto Ježiš vlastne je, nedotýka sa len zástupov. Aj samotní učeníci sú postavení pred úlohu spoznávať, kto je pre nich Ježiš. Je to aj naše poslanie. Vrcholom odhalenia Ježišovej pravej identity je kríž. Kto by už len povedal o tomto mužovi bolesti, ktorý visí na dreve opustený a vysmiaty v bolestiach, že je Božím Synom? Vojak pod krížom vyznáva: „**Ten človek bol naozaj Boží Syn!**“ Všimnime si, že záver *Mk* je krátky a náhly. Kým opisu umučenia sú venované dlhé verše, o vzkriesení je len krátka zmienka. Je to úmysel. Evanjelista chce, aby čitateľ jeho evanjelia znova prešiel cestu, ktorou prešiel Ježiš, učeníci, zástupy, aby spoznal, kto Ježiš skutočne je, čo znamená pre náš život, a aby sme spoznali jeho pravú totožnosť, jeho identitu; že je Božím Synom tak, ako ho spoznal rímsky vojak pod krížom.

Sila viery, ktorá dokáže spasit'

Mk v mnohých svojich príbehoch ukazuje, že pre prijatie Božieho kráľovstva, je podstatná viera. Viera je základom a nevyhnutnou podmienkou, aby človek mohol zažiť, zakúsiť silu spásy, ktorá oslobodzuje od zla, ktorým je hriech alebo choroba. Tým prvým je programové heslo, ktorým Ježiš vystupuje v *Mk* 1, 15: „*Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu.*“ Toto „heslo“, ktoré je postavené na začiatok, je prítomné v celom evanjeliu, ako neustála požiadavka pre všetkých, ktorí k Ježišovi pristupujú v minulosti aj dnes. Preto *Evanjelium podľa Marka* môžeme v istom zmysle nazývať „svedectvom viery“, lebo bolo napísané, aby ľudia uverili, že Ježiš z Nazareta je Mesiáš a Spasiteľ všetkých ľudí.

Spoločné teologické témy a obrazy v *Gn* a *Mk* (Naplnenie prisl'ubení)

Výraznou spoločnou črtou oboch biblických spisov je „cesta viery“. V *Gn* je to ešte zvýraznené tým, že duchovná cesta osobného dozrievania patriarchov je prepojená s geografickým putovaním. V *Mk* je to cesta od neviery k viere, ktorou prechádzajú Ježišovi učeníci, cesta spoznávania, kto skutočne Ježiš Kristus je. Ježiš si ich vychováva a vedie, ako v Starom zákone Boh Izraela viedol a vychovával patriarchov a očisťoval ich predstavy. Výzva Abrahámovi opustiť domovinu, vydať sa do neznámeho kraja a dôverovať v tom všetkom Bohu môžeme prirovnať k uisteniu Ježiša apoštolom: „*Veru, hovorím vám: Niet nikoho, kto by pre mňa a pre evanjelium opustil dom alebo bratov a sestry alebo matku a otca alebo deti, alebo polia, aby nedostal stonásobne viac; teraz, v tomto čase, domy, bratov, sestry, matky, deti i polia, hoci s prenasledovaním, a v budúcom veku večný život.*“ (*Mk* 10, 29 - 30)

Gn a *Mk* sa vyznačujú tým, že predstavujú Boha v skutkoch. V *Gn* Boh koná prostredníctvom patriarchov znamenia, v *Mk* Boh koná prostredníctvom vlastného Syna Ježiša Krista zázraky a znamenia.

Konkrétne udalosti zo života patriarchov sa v kresťanskom čítaní Svätého písma stali predobrazom, ktorý svoje naplnenie dosahuje v osobe Ježiša Krista. Dary Melchizedecha Abrahámovi sa stali predobrazom ustanovenia Eucharistie pri Poslednej večeri. Uzavretie zmluvy s Abrahámom je prípravou na novú a večnú zmluvu, ktorú Boh uzavrel v Ježišovi Kristovi s celým ľudstvom. Obetovanie Izáka je predobrazom obetovania Ježiša Krista. Niektoré udalosti zo života Jozefa môžeme chápať ako predobraz Ježiša Krista. Jozef je predaný do otroctva za 20 strieborných, potom nevinne odsúdený do väzenia v Egypte. Ježiš je „predaný“ za 30 strieborných a nevinne odsúdený. Svätopisec v *Gn* chápe všetky udalosti

s Jozefom, ako Boží zásah, aby zachránil svojich bratov: „*Boh ma sem poslal pred vami, aby ste ostali nažive.*“ (Gn 45, 5) Rovnako my kresťania chápeme Ježišov život, smrť a zmŕtvychvstanie, ako Boží plán, aby sme my, jeho bratia a sestry, ostali nažive.

Jakubov požehnanie a prisľúbenia svojmu synovi Júdovi v Gn 49, 10 má mesiášsky charakter: „*Neoddiali sa žezlo od Júdu, ani berla od jeho nôh, kým nepríde Ten, ktorému prislúcha žezlo a ku ktorému sa pritúlia národy.*“ V osobe Ježiša Krista sa definitívne naplňajú prisľúbenia, ktoré Boh dal patriarchom. Mk ukazuje naplnenie prisľúbení v pokornom služobníkovi – Ježišovi z Nazareta, ktorý ide na osliatku do Jeruzalema. Cesta utrpenia je cestou kráľovskej moci Mesiáša.

Odporúčaná literatúra

DUBOVSKÝ, P. (ed.): *Genezis. Komentár k Starému zákonu 1*. Trnava : Dobrá kniha 2008.

Trutwin, W., MAGA, J.: *Otváral nám Písma*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa J. Vojtaššáka 1993